

λένε πως ή Ιταλική μουσική συγγενέει με την Ελληνική, θυμόμουνα που τα έννια δέκατα τής Ρωμισούνης λένε κάτι παρόμοιο· χαίρουμαι λοιπόν που ό κ. Α. είναι σύμφωνος μαζί μου και μένουνε τα λόγια μου για τ' αποδέλοια έννέα δέκατα, μείον ένός, τής Ρωμισούνης.

Για μουσικές μεγαλοφυίες δε βλέπω να αναφέρω εγώ πουθενά στο άρθρο μου, όπως τα λέει ό κ. Λαμπελέρ, ώστε δε θα έννοη βέβαια ένένα ό αγαπητός συντεχνίτης κι όμοιδατής, παρά κανέναν άλλο κι ός κάουνε καλά.

Μας μένει τώρα να δοΰμε, πότε και πως βρισάμε τον κ. Λαμπελέρ σαν τον τελευταίο άνθρωπο που κόσμου, κατά που λέει.

"Αν και δεν μπορώ να καταλάβω πως μπορεί κανείς να βρίζη άλλιώς τον πρώτο κι άλλιώς τον τελευταίο άνθρωπο του κόσμου και δεν ξέρω πως μπορεί να είναι ό κ. Α. ό τελευταίος άνθρωπος του κόσμου τή στιγμή που γεννηθήκανε κι άλλοι κατόπι του και το ξέρει κι ό ίδιος άφου μας λέει το Βάρβογλη λόγου χάρη «νεαρό μαθητή που επαναλαμβάνει με μαθητική ακρίβεια»,³⁾ όμολογώ πως στή μελέτη μου ανάφερα τις λέξεις «ό πρώτος τυχόντας» καθώς και το «κοντόξυλο», που τόσο πικράνανε τον κ. Λαμπελέρ.

Πως όμως τα έγραφα αυτά;

"Έγραφα στή μελέτη μου: «πως μια τέτοια δουλειά παραγνωρίζεται τόσο από το κοινό ίσαμε που νάνέχεται τον πρώτο τυχόντα να βρίζη από το πρωτό ίσαμε το βράδι ένα έδρυμα από τα λίγα που τιμούνε τήν 'Ελλάδα», και παρακάτω: «εκεί που αν τ'Ωδειο περιοριζότανε στον προορισμό του και στην αξία του θα τους έπιανε με το κοντόξυλο».

Δέν είναι θαρρώ ή πρώτη φορά που πολεμήσανε τ'Ωδειο, έξω από τον κ. Λαμπελέρ, κι άλλοι πολλοί τέτοιοι που τους έχτιμώ αρκετά κι άλλοι πάλι ποϋτε ξέρω ποϋθε βαστά ή σκούφια τους γράφοντας λοιπόν τον πρώτο τυχόντα έννοΰσα τή γενική άφτη ένδήςλωση αντιπάθειας προς τ'Ωδειο από τή μια κι άδιαφορίας του κοινού από τήν άλλη, και προσπάθησα να δείξω τις αιτίες του φαινόμενου άφτου· γιατί βέβαια σ' ένα κοινό με κάποια ψυχοπόνια για τήν τέχνη μια τέτοια κατάσταση δε θα βαστούσε ποτέ τόσο· δυοίν θάτερον: ή έχουνε δι-

3) Κοίταξε όμως, φίλε συντεχνίτη κι όμοιδατή, μήν τύχ' οι νεαροί μαθητές και μας βάλουνε τα γυαλιά ένμας τώ γεραλέων διδασκάλων.

κιο οι κύριοι όλοι που λένε για τ'Ωδειο και τότες πρό πολλού έπρεπε νάχη φύγη ό κ. Νάζος ή έχουνε άδικο οι κύριοι άφτοι και τότες πάλι πρό πολλού έπρεπε να τους είχανε πιάσει με το κοντόξυλο.

Μα το κάτω κάτω τής γραφής αν επιμένη ό κ. Α. πως τα «πρώτος τυχόντας» και το «κοντόξυλο» για δάφτονα και μόνο τάγραφα, θα του πω πως όσο κι αν οϋτε κατά διάνοιαν μηδέν κατά φρένα και κατά θυμό διανοήθηκα να όνομάσω τον κ. Α. «πρώτο τυχόντα», τή στιγμή που στήν πολεμική του υπογράφεται με φεφτόνομα «Ριζοσπάστης» έχω όλα τα δικαιώματα να μήν ξέρω ποιός πολεμά τ'Ωδειο και να τον όνομάσω «πρώτο τυχόντα» (άφου μάλιστα βρίσκουμαι τόσο μακριά από τήν 'Αθήνα που χρειάζουμαι το λιγώτερο δεκαπέντε μέρες για να πάρω άπάντηση και τα τελεγραφικά είναι πολυ άκριβά για τήν τσέπη μου), έξδν πιά αν και σ' άφτο μας γέλασε ό Συναδινός, που είμαι πολυ περίεργος νακούσω τί λέει, κι ό κ. Λαμπελέρ υπογράψε τάρθρα του φαρδιά πλατιά με τόνονά του.

Και τώρα θα του μιλήσω έτσι πολυ φιλικά σ' άφτι του αγαπητού συντεχνίτη κι όμοιδατή:

Μας λές πως ό Συναδινός διαστρέφει τις γνώμες και τα λόγια σου· άφτο δεν το ξέρω άκόμα, να δοΰμε τί λέει κι ό Συναδινός· ξέρεις όμως που και του λόγου σου, φίλτατε συντεχνίτη, σα να διαστρέφεις, αν και πολυ τεχνικά, των άλλουώνε τα λόγια; Κι όρίστε ή άπόδειξη:

Στήν αρχή του άρθρου σου, οι άνοστες κουθέντες, μας λές, έννοώντας φαίνεται τα λόγια του Συναδινού, πως «είναι άνάξια και να περιφρονηθούν άκόμα» κι άμέσως παρακάτω: «άλλά για τή δυστυχία μου εκείνα που για μένα δεν ήσαν παρά έμπαθη μωρολογήματα που διάστρεφαν τις έννοιες τής πολεμικής μου, προερχόμενα δε από άφάνταστη άγνοια πραγμάτων, άλλοι ειδικοί» [εδω θα έννοη βέβαια το Βάρβογλη κ' ένένα κι όχι το Συναδινό που ειδικός δεν είναι] τα έθεώρησαν ως σπουδαία κ' έδασίστηκαν σ' άφτα για να με βρισουν· σαν τον τελευταίο άνθρωπο του κόσμου».

Και παραθέτεις τί σου είπανε οι γενναίοψυχοί σου κριτικοί, δηλ. ό Βάρβογλης κ' εγώ, ή μάλλον εγώ κι ό Βάρβογλης, και λές: «Μου είπαν ότι είμαι άναντρος, ότι όσα έγραφα είναι καθγας για

4) Σπολλάτη για τον τίτλο και τα κυρτά γράμματα.

το πάπλωμα, με είπαν πρώτο τυχόντα, αξιο να με πάρουν με το κοντόξυλο κτλ.»

Κ' εδω, φίλε συντεχνίτη, σε τσάκωσα· τον τίτλο άναντρος που βάνεις πρώτο πρώτο, όχι πιά δε στον αποδώσαμε ό Βάρβογλης κ' εγώ, μα οϋτε καν άπαντάει σ' όλο το άρθρο του Βάρβογλη και σ' όλη τή δική μου τή μελέτη ή λέξη «άναντρος»· ό Συναδινός μόνο αναφέρει τή λέξη άναντρος και σ' έρωτώ έτσι φιλικά και συναδερφικά· είναι ή δεν είναι διαστροφή μιλώντας το πολυ πολυ για δυο ανθρώπους να παίρνης τήν πιό βαρεία λέξη από το άρθρο ένός τρίτου και ναν· τους τήν κολλάς πρώτη πρώτη; 'Αφίνω που ανακατώνεις τα λόγια του Βάρβογλη με τα δικά μου έτσι που να μπορη καθέννας να τ'αποδώση όλα στο Βάρβογλη ή όλα σ' ένένα. (Για το πάπλωμα ό Βάρβογλης αναφέρει, για τα δυο τελεφταία εγώ).

Τώρα θές να σου πω κ' ένα άλλο: αντίς να ψάχνης στή μελέτη μου να βρης πόσες φορές σε βρίζω και πόσες όχι, καλύτερα θάκανες να πρόσεχες λιγάκι και στο τί λέω για τ'Ωδειο και θζδλετες πως συμφωνάμε σε κάμποσα, αν κρίνω τουλάχιστο από τις άνοστες κουθέντες σου· μόνο μια διαφορά έχουμε, μα φοβάμαι, αρκετά δυνατή. 'Ελόγου σου λές: «Είχα, έχω και θα έχω στή ζωή μου ένα ιδανικό,—ναποδείξω ότι το 'Ωδειο, άφτου αναμορφώθηκε κατά πως λένε, όχι μόνο δεν ύπερετει κανένα ένθικόν προορισμό, αλλά και ως κοινό μορφωτικό έδρυμα, άσχετα από κάθε έννοια ένθικης άποστολής, δεν παρουσιάζει καμιά σοβαρή και θετική εργασία αξία προσοχής». Κ' εγώ σου λέω: Είχα, έχω και θα έχω στή ζωή μου ένα ιδανικό,—να δημιουργηθή μεγάλη και πανώρια 'Εθνική 'Ελληνική μουσική· τ'Ωδειο βέβαια όπως είναι τώρα, δεν μπορεί να βοηθήση με κανένα τρόπο στο ζετούλιγμα τής Μουσικής μας τέχνης· άφτο πιά είναι άποδειγμένο και ος πιστέβουμε και δεν είναι άνάγκη να φάτε τή ζωή σας για να μας τ' αποδείξετε· όμως τ'Ωδειο μας με το όλικό που έχει και με τή δουλειά που γίνετ' εκεί μέσα μπορεί να αναμορφωθή και πρέπει να αναμορφωθή ένθικά κ' έλληγνόπερα, γι' άφτο όμως δεν είναι άνάγκη να τρωγόμαστε άναμεταξύ μας και να προσπαθάμε να χαλάσουμε όλο το όλικό που ύπάρχει τώρα μέσα σ'Ωδειο· να έννοθούμε όλοι μαζί, από τον κ. Νάζο ίσαμε του λόγου σου, κύριε Λαμπελέρ, και να πασίσουμε να καταφέρουμε κάτι άληθινά ένθικό κ' 'Ελληγνικό· τή στιγμή που ό κ. Νάζος

Μιάς Μοίρας μυστικής που δεν προσμένεις,
Φανερώμα είτανε τής μιάς, τής άφταστης κι ά-
νέγγιχτης,
Του θείου όνειρου έρωμένης.
Είταν από τα σπλάχνα μου; Ποτέ δε συλλογιότσηκα
Να ζήση να τρανήψη, να προκόψη.
"Ο μεθυσμένος είμουνα, και ώ τί κρασί γλυκόπιστο
Το σάλεμα, το μάυ, ή δηγη!
Μιάς Μακαρίας το φύσηξε πνοή· σιό νοϋ μου γύριζε
Το ξένο το τραγοϋδι:—'Εσύ, γραμμούλα,
Μικροϋλα,ροδοχάραχη, που είσωνα το στόμα του,
Πως την τρανή γενής τρεμοϋλα;—
Πόσες φορές που άλάργενεν άνέγνοιαστα άπ' τή
δίψα μου,
Και βαρετά, σκληρά, τα ώρατα χειλάκια,
Γνώρισα τής άνημπορίας τα κολασμένα βάσανα,
"Ηνια τής ζήλιας τα φαρμάκια.
Πόσες φορές που δλόγυργο ξανάσαιεν άπάνω μου,
Πιστεψα πως το κράτησα περίσοο
Το πλάνο φωτοφάντασμα τής "Ομορφιάς το ά-
κράταγο,
Κ' είπα τί άλλο πιά να έλπίσω;
Το ξέρετε, λουλούδια, έσεις; Μπορείτε και ταιριάζετε,
Κρυφές μελισσοβύζαχτες καρδοϋλες,

Τής άύλης δλογάλης λατρείας το λιβάνισμα
Με τής αγάπης τις τρεμοϋλες;
"Ω έσεις, τα πιό φαρμακερά, ταγιάτρευτα, μας έρχονται,
"Από τα πιό ακριβά μας εδω κάτου
"Ετσι έφυγε και μ' άφησε τήν πίκρα τήν υπέρτατη
"Ω έσεις, λουλούδια του θανάτου!
Μεσ' σιού χειμώνα τήν καρδιά, τής μυγαλιας τα
λούλουδα,
"Από τον ήλιο ίλάρωσε κι ό θυμωμένος μήνας,
Τής όμορφιάς γύρω τριγύρω ένα στεφάνι πλέκετε,
Έσκεποι βράχοι και βοννά γραμμένα τής "Αθήνας.
Τα χόνια είναι σιόν Πάργνηθα σαν άνθισμα κι αυτά,
Χαϊδεύει τον Κορυδαλλό δειλή χλωράδα όνειρου,
Του θείου του Βράχου του γελά ή Πεντέλη, κι ό
"Υμήτιός
"Ακούει γυρτός το έρωτικό τραγοϋδι του Φαλήρου.
Πάει το ταξίδι, φτάσαμε. Τώραϊο νησάκι νάτο!
Αιπλά άκρογιάλια. Τάνοιχτό, φως όλο, το χιονάτο

Με τα γραμμένα ξερίπια και με τα μαυροπούλια
Και τάλλο. "Ω δάση από μυρτιές, ώ κήποι από
ζουμποϋλια,
Και κάτω από τής νεραιζιάς τής φωνιτωτής τα κλώνια,
"Ω ίσοιοι! οι έρωτες μιλούνε, άντιμιλούν τήθόνια.
Το εν' άκρογιάλι 'Εδω! μās λέει τάλλο άκρογιάλι
Νά με!
Βαρκοϋλα, που θ' άράξουμε; βαρκάρη που θα πάμε;
"Ω λειμονιές με τους καρπούς τους ξανθαπράσινους,
Και μικροκάμωτες κισριές και καρδιές μεγάλες,
"Ω δέντρα πυκνοφύτευτα, γλυτωστε, άνοιχτε, κλει-
στε με
Στους πέπλους σας και στις φωλιές και στις άγ-
κάλες.
"Από ούρανοϋς και πέλαγα, και δλόβαθα και δλόψηλα,
"Αμάντευτα, άπιαστα, τα γύρω και τ'άπάνω,
"Από τής Σκέψης τις Γοργόνες και τις Μέδουσες
Κρύφτε με, πάρτε με να ξανασάω!
Κι όσοι αγαποϋν τον ποιητή δεν πιστέβω να
μήν του εϋκονται τε λυτρωμό αυτό, που θα σή-

καταλάβει πῶς ὁ καθγὰς δὲν εἶναι γιὰ τὸ πάπλωμα, κ' ἐλπίζω πῶς δὲν εἶναι, θὰ δουλέψῃ κατὰ πῶς πρέπει, δὲ γίνεται.

Μὰ χρειάζονται κοντὰ στ' ἄλλα κ' ἔργα, ἔργα Ἑλληνικά, κύριε Λαμπελέτ, κὶ ἀφτοῦ πρέπει πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ ριχτοῦμε.5)

Καὶ τελειώνοντας παρακαλῶ τὸν κ. Λαμπελέτ νὰ μὲ θεωρήσῃ συντρομητὴ τοῦ βιβλίου του καὶ νὰ μοῦ τὸ στείλῃ μόλις βγῆ· ἄς εἶναι βέβαιος πῶς εἶτε με «πολεμάει με τὸ βάνανσο ἐκεῖνον τρόπο» ποῦ τὸν «πολέμησα» ἐγώ, εἶτε με τὸν «ἐδγενικὸ ἐκεῖνον τρόπο» ποῦ πολεμάει ὁ ἴδιος, θὰ πῶ τῆ γνώμη μου με τὴν ἴδια ἀφτηρότητα μὰ καὶ με τὴν ἴδια ἀμεροληψία ποῦ ἔδειξα, τολμῶ νὰ πῶ, καὶ γιὰ τ' Ὄδειο μας· ἢ μήπως ἔχω λάθος;

Χάρκοβο, 24 τοῦ Φλεβάρη 1910.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

5) Ἐδῶ ἀρωτῶ τ' Ὄδειο πολὺ σοβαρὰ : εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀλήθεια ; ὑπάρχει Ἄβερῶφειο κληροδότημα γιὰ μουσικὸ διαγώνισμα ἢ ὄχι ; καὶ με ποῖο δικαίωμα δὲν τὸν ἔχειλεῖ ἂν ὑπάρχη ; καὶ ποῦ βρίσκει, τὴ στιγμή ποῦ με κάτι τέτοιο προσπαθεῖ νὰ δικαιολογηθῆ, τὸ δικαίωμα, τὴ δύναμη καὶ τὴν τόλμη νὰ κρίνῃ ἂν ὑπάρχουνε ἢ ὄχι Ἑλληνες συνθέτες ; Ὁ διαγωνισμὸς θὰ μᾶς τὸ δείξῃ ἂν ὑπάρχουνε ἢ ὄχι Ἑλληνες συνθέτες.

ΔΗΛΩΣΗ

Ποτὲς δὲ σᾶς φοβήθηκα.

Κὶ ἂν ἤρθε ἐγὼ κοντὰ σὰς καὶ μὲς σὴν αἰμία με σᾶς βουτήχηκα καὶ σὴν ἀδιαντροπιά σὰς, σᾶς εἶδα ποιοὶ εἶστε καὶ σᾶς γνώρισα καὶ τώρα ἐγὼ τὸ ξέρω καὶ σᾶς τὸ λέω σὶδὸ πρόσωπο ἄφοβα καὶ μπρὸς σὶδὸν Ἡλίου θὰ σᾶς φέρω. Μὲ τῆς τιμῆς τοῦς λαθρεμπόρους κόνεψα καὶ με τοῦς παλιανθρώπους· μαζί σὰς σ' ὅλες τὶς βρώμιες ζυμώθηκα σὲ μύριους τόπους.

Ἀνάθεμά σὰς, δὲν μπορέσατε νὰ μοῦ ἀγοράσετε τὴ ζωὴ, τὰ νιάτα, γιὰτὶ εἶχα μὲς σὶς φλέβες μου γενιὲς ποῦ διαφεντέψανε ρηγάτα κ' εἶναι τρισκάδατα τὰ χέρια μου, τί τᾶχει ροζωμένα δουλειὰ ποῦ τὴ φοβάστε ἐσεῖς

μαῖνε ἓνα γύρισμα τῆς Μούσας του σὶτὴ δύναμή της. Κὶ ἂν ἡ δύναμή της εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ ἰδέα, ὅπως ἀμφιβάνα γι' αὐτὸ, ἄς παραβάλεῖ τὰ παραπάνω ποιήματα με τὰ ὠραιότερα «φιλοσοφικά» του, με τρία τέσσερα λ. χ. ἀπ' τὰ ἀκομμάτια ἀπ' τὸ τραγούδι τοῦ Ἡλίου, κὶ ἂν νιώθῃ πράματις τὴν ποίηση σὰν ἐκφραση μιᾶς ψυχικῆς συγκίνησης σὲ πλαστικὸ, σὲ μουσικὸ ρυθμὸ καὶ κάλλος, ἄς λάβῃ τὴν καλοσύνη νὰ με φωτίσει κ' ἐμέ.

Ὡστόσο ἄς ἀκολουθήσομε τὸν ποιητὴ σὶδὸ νεώτερο ἔργο του, τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου» κὶ ἄς δοῦμε πῶς ἐκφράζεται σ' αὐτὸ ὁ φιλοσοφικὸς του στοχασμὸς. Στὸν Πρόλογο τοῦ ἔργου ὁ ποιητὴς μᾶς βοηθεῖ ὁ ἴδιος με μερικὲς γραμμὲς γιὰ νὰ συλλάβομε τὴν κεντρικὴ ἰδέα τῆς ποιητικῆς του σύνθεσης. Ποιὸς θᾶχει ἀντιλογία γιὰ τὴ σοβαρότητα τοῦ πιχειρίσματος νὰ πλέξῃ καὶ νὰ ἐκφράσῃ γύρο ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ προσπάθεια, γύρο ἀπὸ τὰ ὄνειρα, ἀπὸ τοῦς ψυχικοῦς ἀγῶνες καὶ τὰ ιδεάσματα ἑνὸς ποιητῆ—ἀνώτερου ἀνθρώπου, ὅπως νομίζω πῶς παρασταίνεται με τὸ Γύφτο—τὴ μοῖρα καὶ τὰ ὄνειρα

κὶ οὔτε τὴν ἔμαθα σὶτὰ ξένα.

Περβόλια φύτρεψα καὶ δούλεψα γιὰ τὰ κορίτσια τᾶκακα καὶ τὰ παρθένα καὶ σκόρπισα φωτιὰ κὶ ἀνάθεμα καὶ φλόγα μ' ἀτσαλένια μπέννα.

Μὰ καὶ λεπίδια ἀκόμισα καὶ μ' αἶμα τᾶβαψα καὶ με φαρμάκι καὶ καθαρός, περήφανος, τὸ δρόμο πῆρα τὸ δρομάκι, δίχως κανέν' ἀγκύλι σὶτὴν καρδιά, με φίλο γκαρδιακὸ τὸν ἑαφτό μου, καὶ κάρφωσα τὸν ἄνομο ποῦ ἀντίκρουσα καὶ τὸ λεπίδι τὸ δικό μου, ποῦ θυμητᾶρι τᾶφισα σὶτὸ σῆθος του, σημάδι γιὰ κεινοῦς ποῦ θὰ τὸ βροῦνε, κάποιος ἀγάπης σκαλιχτὸ εἶχε ἰδνομα καὶ τοῦ φονιά νὰ ξέρουν νὰ τὸν ποῦνε. Μὰ δὲ φοβοῦμαι ἐγὼ κανένα σὰς, μόν' παίρνω τὸ κρασί καὶ τὸ μπουζούκι καὶ πίνω καὶ βαρῶ καὶ ἀνασταίνουμαι καὶ ρίχνω τὰπολιώματα σὲ σᾶς, μπουλούκι.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΖΙΑΣ

«ΟΡΜΕΣ»

Τῆς «ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ»
μ' ἐλπίδα πνευματικῆς λευτερίας καὶ ξαναγεννημοῦ, τ' ἀφιερῶνω.

ΤΟ ΚΑΡΑΒΙ

Ὁρθόπλωρο, βαρύνπλωρο με τὰ ἀκροφίγουρά σου τὰ ξώμυλια τὰ ἀδρσοκάμισα καὶ τὴν βαριὰν ἀρμάτα τῶν κανονιῶν ποῦ ἀραδιαστὰ φαντάζαν σὶτὰ πλευρά σου καὶ ἀνοῖξαν τῆς παληκαριᾶς καὶ τῆς ἀντριᾶς τῆ στροῖα.

Ὁρθόπλωρο, βαρύνπλωρο με τὰ ἀκροφίγουρά σου κλειδῶντας τὰ μάτια σὶτὴν ψυχὴ σὲ ξαναφέρνω τώρα καὶ καρτερώ κάποιαν ἀυγὴ ν' ἀνοίξῃς τὰ παννιά σου καὶ ν' ἀρχινήσῃς φοβερῆ τῶν κανονιῶν τὴν μπόρρα...

Καὶ τότε—πρῶτος ὁ ΘΕΟΣ—σὰν ἀγναντέψουν ὅλοι τὰ δυνατὰ, τὰ πλουμιστὰ καὶ ἀδρά σου σταυρογάζια θὰ γίνῃς Ἀῦρα καὶ θὰ μῆπς σὶτὸ πλάνο ἀραξοβόλι ποῦ τὸ σκεπάζει ἓνας Σταυρὸς με φλάμπουρα γαλάζια.

Μάρτης 1909.

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΠΙΝΑΙΟΣ

ἑνὸς γένους ; Μὰ ποῖο καλλιτεχνικὸ φανέρωμα παίρνει αὐτὴ ἡ ἰδέα ; Λ. χ. ὁ Γύφτος ἀτύπος διαλεχτὸς τῆς φιλῆς του, ἀξεχωριστὸς μέσας στοῦς ξεχωριστοῦς, ἔχει, μᾶς λέει ὁ ποιητὴς, τὴ συνειδήση τῆς σημασίας τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅμως δὲ συμβιβάζεται μ' αὐτὴ. Στὴ φιλοσοφικὴ σφαῖρα νομίζω πῶς λέγεται τοῦτο : ἀναρχικὴ ἰδέα, γεννημένη ἀπὸ τὴ συναίσθηση τῆς ἀνώτερης ἀτομικότητος. Τί πιάνομε ὅμως καὶ φιλοσοφικὰ καὶ ποιητικὰ ἀπὸ τὴν ἰδέα αὐτὴ σὶτὸν Ἀ' Λόγο τοῦ ποιήματος ; Λυρικά τὴν ἤθελα ἐκφρασμένη τὴν ἰδέα, μὰ κατιτίς πιὸ καθαρὸ ποιητικὰ κ' ἰδεολογικὰ, κατιτίς ποῦ νὰ μπορεῖ ὁ νοῦς νὰ τοῦ συλλάβῃ τὴ μορφή, κατιτίς δηλ. περισσότερο ἀπὸ δαιμονισμένη σύγχυση ἰδέας καὶ λόγων, κὶ ὄχι κιόλας ὠραίων καὶ φτερωμένων πάντα λόγων. Καὶ φαίνεται σὰ νᾶναι κάποιος νόμος ἀπαρᾶβιαστος. Μιὰ ἰδέα γιὰ νὰ λάβῃ μιὰ μορφή καλλιτεχνικὴ πρέπει νᾶναι καθαρὴ σὶτὸ νοῦ τοῦ καλλιτέχνη. Ἀλλοίττω δὲ γίνεται οὔτε ἀπλή ποίηση, οὔτε φιλοσοφικὴ ποίηση.

Κ' εἶναι λ. χ. ποίηση καὶ ζωγραφιὰ καὶ πολὺ λιγότερο μουσικὴ, καθὼς θέλει τὴν ποίηση ὁ Πρόλογος τοῦ «Δωδεκάλογου», στίχοι σὰν τοῦς παρακάτω ;

ΤΑ ΣΑΒΑΤΟΒΡΑΔΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΛΙΛΙΚΑ ΜΠΙΕΤΣΙΚΑ

Τὸ περασμένο Σαβατόβραδο ἡ κ. Λιλίκα Μπιετσικὰ μᾶς ἀπάγγειλε μερικὰ ἀπὸ τὰ «Τραγούδια κόρης» ποῦ λογαριάζει νὰ βγάλῃ τώρα κοντὰ καὶ σὲ βιβλίο. Τὰ τραγούδια τῆς ἔχουν κ' αἴστημα καὶ χάρη, μὰ ὁ στίχος τῆς πολλὲς φορές δειχνεται ἄλωσδιόλου ἀδούλευτος, κάποτε κάποτε καὶ κουραστικὰ μονότονος. Ἐνα ἀπὸ τὰ καλύτερα τραγούδια τῆς εἶταν «Τὸ παποράκι», ποῦ τὸ δημοσιεύομε δῶς :

Φεύγει τὸ παποράκι μου
καὶ πηαίνει, πηαίνει, πηαίνει...
Τὸ φεγγαράκι ἀγροφωτάει
σὶτὸ πέλαο ποῦ διαβαίνει.

Τὸ φεγγαράκι ἀγροφωτάει
καὶ ξαγρυνάει με ζήλεια
τὴ νύχτα, τὰ μεσάνυχτα
σὶτὸ ἀπέραντα βασίλεια.

Τὴ νύχτα, τὰ μεσάνυχτα,
τὸ παποράκι πηοῖνει
κ' ἡ ἀγάπη μου ἀκοίμητη
δρεθὴ σὶτὴν πλώρη μένει.

Καὶ εἶταν οἱ καιροὶ ποῦ ἀτίναχτο μέγα ἀστροπελέκι, κάτι πρωταγορίκητο κὶ ὡς τότε καὶ ἀνιστόρητο, ἀπ' τὴν Ἀσπρη θάλασσα ὡς τὸ Δούναβη καὶ ἴσια πέρα ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ Ἐυφράτη, κρέμουνταν ἀπάνω ἀπὸ τὸν κόσμο, κάρφα καὶ σὶτὴν νὰ τὸν κάμῃ, καὶ λιγοθυμοῖσ' ἡ Ἀνατολή, κ' ἔτρεμε καὶ ἡ Ἀῶση σὰν καλάμι. Καὶ εἶταν οἱ καιροὶ ποῦ ἡ Πόλη πόρρη σὲ μετάνοιες ξενυχτοῦσε, καὶ τὰ χέρια τῆς δεμένα τὰ κρατοῦσε, καὶ καρτέρων' ἓνα μακελλάρη. Καὶ ξολοθρεμὸς ὁ μακελλάρης. Ροῦσοι Νορμαννοί, Βουλγάροι, Καταλάνοι, κὶ ὁ Χριστιανομάχος ὁ Σαρακηνός, κὶ ὁ Οὐγκαρέζος, ὁ τεράστιος κὶ βαλλάρης, πιὸ ἀπαλὰ μπροστά του δειχνόνταν καθεμιὰ φυλὴ, κάθε οσειμὸς.

Καὶ καρτέρωνε τὸν Τοῦρκο νὰ τὴν πάρῃ.

Καὶ οἱ καιροὶ σημείωναν ἀκόμα φοβερώτατα σημεῖα,

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΝΗ*)

Γ'.

Γύθειο, Δεκεμβρης 1909

Σάν είναι καλοκαιρία ακόμη, είπα, ως τραβήξω μέσα να ιδούμε λιγάκι και το έσωτερικό, την καρδιά της Μάνης, και ύστερνότερα γυρίζοντας πάλι, μπορούσαμε στην πρωτεύουσά της και ζητάζουμε τα κουσούμια της. Ήθελα ν' αρχίσω από πάνω από την πρωτητερινή-ξεχωριστή επαρχία του Οϊτουλου τη στεριανή περιουσία μου και ξεκίνησα με βαπόρι, μα με βαπόρι όχι μεγάλο, που δε μακραίνει πολύ από τη στεριά, να φέρω γύρα όλη τη Λακωνική χερσόνησο ως το μυχό του άλλου κόλπου, του Μεσσηνιακού, ως αυτή την Καλαμάτα, κι από κει πιά να ξεκινήσω πάλι μέσα προς τα κάτω, με το αξιοζωότερο μεταγωγικό μέσο για έναν που θέλει να ταξιδέψη απολαβάνοντας αληθινά τη φύση, με το μουλάρι.

Είτανε τόσο γλυκειά κ' ήσυχη μέρα του χυνόπυρου και φάνοταν εκεί μέσα στο καραβοστάσι τόσο ήμερη ή θάλασσα, που δεν μπορούσε παρά να περιμένω, μ' όλον το φόβο μου από δαύτη, και ώραιο ταξείδι. Ήπιεσα το κάσσαρο του βαποριού, ξεπλώθηκα στον καναπέ του καπνιστήριου και τέντωσα τα λονιέ μου κατά τα παράλια που σιγά-σιγά προσπέρνε το σκαφίδι μας. Νά, πρώτο πρώτο το άσπριδερό και όμορφο Μαυροβούνι, το άρχαιο Μιγόνιον, που είπαμε λίγο παρακάτω ο ήρωϊκός Παισαβας με την Πεταλία του, όπου του κάκου αγωνίστηκε και τσακίστηκε για να κάμη απόβραση ο Ίμπραήμης στα 1826. Νά, ακόλουθα το Σκουτάρι, ή πρωτεύουσα του άλλου γειτονικού δήμου της Καρουπόλεως, και το κλεισμένο λιμενάκι τους τον Παρασυρό και το Ισπανικό αλύακι του. Νά, κι ο Κότρωνας, ή πρωτεύουσα του παρακάτω δήμου, με το φυσικό καραβοστάσι του και λιμένα τις Κολοκυνθίες, όπως φέρεται γραμμένος σ' όλους τους χάρτες και σ' όλες τις περιγραφές, που οι δασκάλι μας τον κάμνε άγνωριστο σε θαλασσιούς και άπρόφερτο σε στεριανούς δήμο και όρμο «Τευρόνης», όπως σας σημείωσα στο προτητερό μου γράμμα. Ίσια τώρα πλώρη το βαπόρι κατά το Ταινάρο, παράλληλα με δυαλή, καταπράσινη, καμαρωτή παραλία σαν της Νύφης τόμορφο χωριό που άγναν-

*) Κοίταξε φύλλα 369, 370 και 376.

Κι ο άνθρωπος μέσα στα θάμνη
της άκέριας νέας ζωής
θά είναι πάντα ή κυβερνήτης
ή τραγουδιστής.

Ω φωλιές! Ω άηδόνια! Πάνε
τάμοιαστα και τα πεζά,
πέτρα άνύλιστη σκεπάζει
πεθαμμένη τη Σκλαβιά.

Στεροπαίδι αγάλια αγάλια
θά προβάλλη και θά βγή
πλάσμα άκόμα πιο γιομάτο,
νόημα πιο βαθύ.

Κι ο Άρχοντάνθρωπος θά νάβγη,
που ή ρομφαία του κι αυτή
θά φοντάξη σαν κιθάρα
Πανορμονική.

Κι ο άνθρωπος ο βαριμοίρης
ο ιδροκόπος δουλευτής
ο άπλερος που παραδέρνει
δούλος ή βασανιστής,

τεύουμε, τα Δημαρίστια και τη Λάγεια που φανταζόμαστε, την πρωτεύουσα του άλλου όμώνυμου δήμου, όπου ή καρδιά και ή γλώσσα της αληθινής Μάνης βραστίνονται ακόμη από τη Δωρική συνήθεια και διάλεκτο. Κατεβχίνουμε ακόμη, ως που να φτάσουμε το Πόστο Κάγιο, το άρχαιο Άχίλλειον, κι όλες εκείνες τις ξεσχιτυκτιές και τις μπασιές της στεριάς και της θάλασσας που τελειώνουν στη μεγάλη εκείνη πούντα τον κάβο Μπαταπά, το άρχαιο Ταινάρο και μη βλέποντας σήμερα ζωντανό και άκμαίο άλλο μέρος από το μεγάλο φανάρι, το Φάρο του Ταινάρου, γυρίζουμε πίσω δυο χιλιάδες χρόνια και ψάχνουμε με τη φαντασία μας τα έρείπια της Σωσόλας με το ιερό της Άθηνάς Σωσολαττιδος και την πόρτα του Άδου, την αείς Άδην καταβχισιν—εύκολο πράμα νομίζω άποδωπά σε μια μεγάλη τρικυμία.—Γυρίζουμε την πούντα κι αρχίζουμε πιά ν' ανεβχίνουμε το Μεσσηνιακό κόλπο. Πρώτο εκείθε συναπάντημα της φαντασίας ένας ναός του Ποσειδώνα και τα έρείπια της Καινηπόλεως, λίγο παραπάνω από την «Καινούρια Χώρα» και φτάσαμε στο Γερολιμένα, το επίνειο της Κίττας και της Μέσσης, της νεώτερης Κίττας με τους άμέτρητους πύργους της και της πικλιότερης Μέσσης με τα πολλά ιερά της. Έδωθε αρχίζει ο κάβο Γκρόσος, «θυρίδες» άρχαία, χειρότερος, φοβερότερος, άνεμικώτερος από το Μπαταπά, που δε μας αφήνει κεφάλι κι άντερα, ούτε της Ωριάς το Κάστρο και το παραμύθι της αντίκυρα να συλλογιστούμε, ούτε του Λάμπρου Κατσώνη το θαλασσινό άλησμόνητο τρόπαιο από τη νεώτερη ιστορία, ούτε την άλλη μεγάλη ντροπή του Ίμπραήμη και δόξα τω Μανιατάνε με τη θανάσιμη άποτυχία του εκείπα στο Δυρό. Φουσκώνει ή θάλασσα χωρίς δυνατό άνεμο, βουτζει και σπάει το κύμα στα πλευρά του άτμοκίνητου, το κατρακυλάει δεξιά κι άριστερά κι όμπρός και πίσω απ' όλες τις μεριές και περδέρνω μιάν ώρα άλύπητα ζητώντας να πατήτω τη στεριά σε πρώτο μέρος που θα κάμη να σταθή με άγκουρα ή άτμό. Είναι αυτό το λιμάνι, το καραβοστάσι της Τσίμοβας ή Άρεοπόλεως, όπου πρώτα κατάφρασε ο άποκάτω από τον Όρλώφ στην πρώτη Έπανάσταση Ρωσικός στόλος, και όπου κάνω κ' έγώ βιαστικά την απόβρασή μου, άφίνοντας για άλλη περίσταση την Πλάτσα και το Λευκτρο, τον Κάμπο και την Καρδαμύλη.

Έσουρπωσε πιά και μόλις δικρινόμε τους

και ή βασανιστής ή δούλος,
άμολόγητα και σκληρά
μύριους τύρνους γρικάει
μέσ' τα σωθικά,

κι ο άνθρωπος ο βαριμοίρης
θά ύψωθή θριαμβευτής
σε μια γή πλατεία προφήτης
μιας πλατύτερης ψυχής.

Ξέρω ποιά άπάντηση θα δοθή στο διαταγμό μου
άν είναι ποίηση ή φιλοσοφία τέτα άρχιδιάσματα
πεζά. Μά προλαβαίνω άντιτάζοντας κ' έγώ κά-
πιους στίχους του ίδιου ποιητή έμπνευσμένους από
ιδέα σχεδόν παρόμοια.

Και σά νάμουνα κ' έγώ εκεί πέρα, άνάμεσα
Στους ελεύτερος ελεύτερος, και ξεχασα
Τον Άράπη, τάλισόδεμα, το γύπα,
Κ' έννοιωσα τα σίδερα σαν τα φτερά,
Και σαν ήλιου φέξιμο τη μοίρα μου
Μέσ' σής φυλακής τη μαύρη τρύπα.
Κι άκουσα τις άλυσίδες μου
Νά το σημαδεύουν ταιριασμένα

βράχους και τις πέτρες της άκρογιαλιάς, όπου κοντοζυγώνει ή βάρκα που θα μας βγάλλη την πιλοσηκώνη άδιάκοπα το τρανταχτό κύμα που άφρίζει και σπάζει πάνω σ' αυτές και πηδούμε τελοςπάντων κι ανεβχίνουμε αυτούς και τρυπώουμε στο κοντινό μαγαζί που χρησιμεύει για πρκατορείο, ύποτελωνετο και ξενοδοχείο μαζί. Μά πατάμε στεριά, και τα σωθικά μας παίρνουν άπάνω τους: πεινάμε και μόσκος μας φκίνονται τα νοστιμώτατα τηγανητά ψαρκάκια και το τυρί που μας σερβίρει ο καλός Μανιατής και περιποιητικός ξενοδόχος. Περνάει ή ώρα άδάρετη με την καλή κουθέντα κι όταν βγαίνουμε και σιγά-σιγά από βράχο σε βράχο πατώντας με προτοχή μη ξεγλυστρίσουμε, ροβολάμε τον κατήφορο στη θάλασσα, άγρικώ το βουγγητό της και τηρώ το ήχηρό σπάτιμο των κυμάτω στις πέτρες και ξεδιαλώνω τις βρακούλες στ' άκρογιάλι μαζεμένες. Είναι πολύ σηκωμένα και λαμπερά τ' άστέρια του ουρανού, που μας οδηγάει με το άχνό φώτισμά τους στο περκαλάσσιο κατάλυμά μας, όπου με περιμένει παστρικό κρεβάτι και βελούτατος ύπνος με το σιγαλό πιά νανούρισμα του γιαλού, που άρχιτε να κατασιγάξη το θυμό και τη βοή του.

Την αύγή, θαμπά, στο πόδι! Είναι τόσο σπώνες σ' έμας οι εύκιρίες αυτές να σηκώνεται κανείς τόσο πρωί, που άμα πρκουσιάζεται καμιά πρέπει να την άδράχνη και να τη χαίρεται απ' όλοτελα. Όσο να κλοστοιμαστούμε, ζημέρωσε. Ρήχνω μια ματιά από το περκαθύρακι της κάμαρας μου άπάνω στο γιαλό. Σά να σύχασε κομματάκι ή φουρτουνιασμένη θάλασσα. Το κύμα όμως σπάει κι άφρίζει άλύπητα άπάνω στους βράχους. Το βραποράκι της Καλαμάτας χορεύει, σφυρίζει κ' έτοιμάζεται να ξεκολουθή το δρόμο του. Στο καλό! ως είν' κληκ το μουλαράκι μου, που είν' έτοιμο να με δεχτή άπάνω στις στέρες πλατες του.

Άλλη ματιά μου περιτυλίγει όλη την παραλία και το χωριό που βρίσκομαι. Στην άκρη-άκρη, έμπρός πέρα σε μια πούντα που σηκικτιζει ή γής,

Μέσ' σής φυλακής τη μαύρη τρύπα
Το τραγοῦδι μου, τραγοῦδι νικητή,
Και σκαρφωλωτόσ από τα ύψη μου
Έρριξα φωνή και τα ελπ

Τά ελπ πεός το σκλάβο λαϊ στα πόδια μου,
Κοι προφήτης και ζωγράφος και τεχνίτης
Τα τεράστια και τάξηγητα όσα είδα,
Και το μίλημά μου λόγος έγινε,
Κ' έγινε κι ο λόγος μου πολμός,
Και χρυσή κιθάρα ή άλυσίδα!
Και μ' αποκριθήκανε και βόγγηξαν
Και του κάστρου οι άλυσίδες και των άλλων
Που έρρεναν κλεισμένοι εκεί,
Και στοῦ κόσμου μέσα τάλισόδεμα
Και του κόσμου άκούω τάλισόδεμα.
Σάν ξεχωρισμένη μουσική.
Σάν τα πάντα που σαλεύουνε και ζούν,
Νόησα και σ' έσας τη δύνομη
Που μεταμορφώνει σας και σās ύψάνει,
Άλυσίδες, μοίρες, τύραννοι!
Κάποιο χέρι άρχίζει πιο κοντά
Νά σās πάη προς το φτερό και προς τάηδόν!

Γιατί μας συγκινεί ή προφητεία τούτη, ενώ ή άλλη μας άφίνει κρύους; Άπλούστατα: γιατί περνάει μέσα απ' την ψυχή του ποιητή, γιατί νιόθουμε τον ποιητή να μεθάει απ' την άτομική του ιδέα κι όχι από μια καλή θέληση να φιλοσοφήσει σάνει και καλά με θυσία κάθε αίστήματος, βαθύτητας, πρωτοτυπίας.

(*Ακολουθεί)

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ